

ISSN 1993-0259

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

*Збірник наукових праць
кафедри економічного аналізу
Тернопільського національного економічного університету*

Випуск 3 (19)

**Тернопіль
2008**

Економічний аналіз
Випуск 3 (19)
2008 рік

*Рекомендовано до друку
рішенням Вченої ради ТНЕУ,
протокол № 3 від 21 листопада 2008 р.*

*Збірник наукових праць
кафедри економічного аналізу
Тернопільського національного
економічного університету*

*Засновник
Тернопільський національний економічний
університет*

Заснований у 1993 р.

Головний редактор

Шкарабан С. І., д. е. н., проф.

Відповідальний секретар

Ярошук О. В., к. е. н., доц.

Редакційна колегія:

*Гуцал І. С., д. е. н., проф.
Крупка Я. Д., д. е. н., проф.
Литвин Б. М., д. е. н., проф.
Мних Є. В., д. е. н., проф.
Рудницький В. С., д. е. н., проф.
Фаріон І. Д., д. е. н., проф.
Юрій С. І., д. е. н., проф.*

Літературний редактор

Войтович М. Й.

Матеріали випуску друкуються мовою оригіналу.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

Відповідно до Закону про авторські права, при використанні наукових ідей та матеріалів цього випуску посилання на авторів і видання є обов'язковим.

URL: <http://www.library.tane.edu.ua/>

ISSN 1993-0259

© Тернопільський національний економічний
університет, 2008

© ТАЙП, 2008

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ № 12430-1314ПП від 30 березня 2007 р.**

Олена КОСТИШИНА, Наталя АМОША Бюджетна політика України: стан та перспективи розвитку	177
Наталія ЛІБА Методика оцінки вартості інтелектуальної власності при її перетворенні в інноваційний продукт	180
Світлана ЛУК'ЯНЕЦЬ Ірина БУБЕНКО, Михайло ПАНТЕЛЄВ Інтегральна оцінка ефективності експортної діяльності підприємства	183
Сергій МАКСИМОВ, Анастасія ФЕДОРЧЕНКО Еколого-економічний аналіз діяльності гірничодобувних підприємств	186
Андрій МАЛИЦЬКИЙ Теоретичні основи функціонування організаційно-економічного механізму управління підприємством роздрібною торгівлі нафтопродуктами	189
Василь МАРТИНЮК, Михайло КОРЕЦЬКИЙ Побудова організаційно-фінансової структури фірми для цілей бюджетного управління	192
Петро МИКИТЮК Теоретичні аспекти і суть інноваційного аналізу на підприємствах будівельної галузі	197
Леся МИХАЛЬЧИК Використання матричного методу в оптимізації процесів постачання і збуту у логістичних системах виробничих підприємств	201
Світлана НАЗАРОВА Категоріальний аналіз предметної області дослідження дистанційної трудової діяльності персоналу підприємства	204
Ірина ОМЕЦІНСЬКА Оцінка фінансової стійкості підприємств будівельної галузі на основі аналізу структури власного капіталу та зобов'язань	209
Алла ПОЛЯНСЬКА Теоретичні засади діагностики потенціалу розвитку підприємств	213
Петро ПОПОВИЧ Операційний аналіз беззбитковості та маржинальний дохід на одиницю продукції	216
Вікторія РОЖЕЛЮК, Наталя ХАРХУТ Роль фінансових інструментів в аналітичній оцінці фінансового стану підприємства	221
Алла РОМАНЧУК Актуальні питання аналізу ефективності діяльності підприємств промисловості будівельних матеріалів	224
Лариса САМУСЄВА Вплив продуктивності праці на рентабельність підприємств ресторанного господарства	228

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРИ ЇЇ ПЕРЕТВОРЕННІ В ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ

Розкрито поняття інтелектуальної власності та етапи перетворення її у інноваційний продукт. Розглянуто модель формування витрат на інноваційну діяльність, а також методика оцінки вартості інтелектуальної власності при її перетворенні в інноваційний продукт.

Ключові слова

Інноваційний продукт, інноваційний процес, інтелектуальна власність, інноваційна діяльність, нематеріальні активи, методи оцінки інтелектуальної власності.

З розвитком ринкових відносин розширюються можливості впровадження результатів інтелектуальної власності, а також формується новий, суто економіко-фінансовий підхід до цього виду продукту, який в умовах товарно-грошових відносин набуває ознаки товару або капіталу. Активізація зусиль у цьому напрямку є важливим чинником зростання економіки держави [5, с. 520].

В останні роки проблемами, що пов'язані із дослідженням питань трансформації інтелектуальної власності в інноваційний продукт займалися вітчизняні науковці, а саме Фомова О. А. [1], Волков О. І., Денисенко М. П., Гречан А. П. [2], Бутник-Сиверський А. Б. [3]. Проте дана проблематика і нині залишається актуальною, відкритою для дослідження.

Метою даної статті є розкриття сутності інтелектуальної власності, її етапів трансформації в інноваційний продукт та методів оцінки, що і зумовлює завдання даного дослідження.

Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт, придатний для виробництва та ринку, є найважчим етапом у ланцюгу, що зв'язує науку, винахідника зі споживачем. При цьому потрібно врахувати доміанти ринку, потреби споживача і мати досвід технологічного підприємництва [5, с. 520].

Інтелектуальна власність – авторське право на використання патентів, ліцензій, товарних знаків, програмного забезпечення [6, с. 485].

Однією із форм виявлення інтелектуальної власності є нематеріальні активи. Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не

має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

Придбаний чи отриманий об'єкт інтелектуальної власності відображається в балансі, якщо існує імовірність одержання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначена [4].

Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт здійснюється за такими етапами:

- вибір варіанта створення нового виробу або нової продукції (на основі дієздатної моделі, розробки принципово нового виробу або нової продукції);
- генерація й відбір найбільш вдалих ідей щодо створення нового виробу або нової продукції;
- фільтрація (відбір) ідей – вилучення непридатних для подальшого розгляду;
- кінцевий вибір ідеї;
- етапи НДДКР і створення конструкторського прототипу;
- створення продукції для дослідження в ринкових умовах; реалізація більш масштабних планів: модифікація виробів та їх дрібносерійне виробництво або модифікація продукції та її обмежене виробництво; освоєння ринку та його сегментів; визнання, що ідея була хибною; припинення виробництва;
- зустрічне рішення про випуск нового виробу та його серійне або масове виробництво, або виробництво нової продукції у

великих розмірах.

У процесі трансформації інтелектуальної власності в інноваційний продукт обов'язковою є оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності. Проблема оцінки ускладнюється тим, що далеко не завжди об'єкт інтелектуальної власності є самостійним об'єктом продажу. У більшості випадків він складає певну частину такого об'єкта, захищає його основу чи якийсь фрагмент. Отже, частка об'єкта інтелектуальної власності в усьому об'єкті продажу має бути узгодженою всіма зацікавленими сторонами. У зв'язку з цим особливою актуальності набуває оцінка вартості інтелектуальної власності.

Методика оцінки вартості інтелектуальної власності розробляється під конкретного замовника, оскільки необхідність такої оцінки виникає, як правило, у зв'язку з переуступкою тих чи інших виняткових прав [2, с. 639].

У світовій практиці діє визначена схема оцінки інтелектуальної власності, яка містить такі етапи: визначення завдань; складання плану оцінки; збір і перевірка інформації; використання доречних підходів до оцінки; узгодження; звіт про результати оцінки вартості. [3, с. 35].

При здійсненні розрахунків вартості об'єктів інтелектуальної власності світова практика напружувала ряд загальних теоретичних підходів, до яких належать: доходний, витратний та ринковий. Кожний з них має свої методи та методологію.

Доходний підхід передбачає, що ніхто не вкладатиме свій капітал у придбання того чи іншого об'єкта нематеріального характеру, якщо такий самий доход можна отримати у інший спосіб. Основними методами, що реалізують такий підхід, є дисконтування й капіталізація доходу.

Відповідно до методу дисконтування, співвідношення між поточною й майбутньою вартістю об'єкта інтелектуальної власності відображають шляхом збільшення ставки дисконтування майбутніх грошових потоків.

Метод капіталізації доходу передбачає процес перетворення доходів від будь-якого майна на його вартість.

Витратний підхід заснований на припущенні, що потенційний покупець, маючи певну інформацію щодо предмету купівлі, не заплатитиме за нього суму більшу, ніж вартість іншого об'єкта у складі нематеріальних активів тієї самої корисності.

Основними методами, що реалізують затратний підхід, є метод визначення початкових затрат, метод вартості заміщення й метод відновлюваної вартості.

Вартість інтелектуальної власності за методом визначення початкових затрат базується на фактичних затратах згідно з бухгалтерською звітністю підприємства за кілька останніх років, які доцільно коригувати з урахуванням терміну їхньої давності.

При оцінці інтелектуальної власності вартості за методом заміщення використовують принцип заміщення, згідно з яким максимальна вартість власності визначається мінімальною ціною, яку слід заплатити при купівлі об'єкта, еквівалентного за функціональними властивостями.

Метод відновлюваної вартості найчастіше використовується для розрахунку вартості прав на унікальні об'єкти інтелектуальної власності. Відновлювана вартість такого об'єкта визначається як сума витрат, необхідних для створення нової точної копії об'єкта, з урахуванням сучасних цін на сировину,

матеріали, енергоносії.

У ринковому підході для оцінки вартості інтелектуальної власності використовується метод порівняльного продажу. Суть його полягає у прямому порівнянні об'єкта з іншими, аналогічними за якістю, призначенням і корисністю, що були продані на аналогічному ринку [5, с. 525 - 527].

Фактор масштабності витрат на інноваційну діяльність підприємств завжди був і залишається вирішальним. Для більш ефективного розподілу витрат на НДДКР на підприємстві доцільно було б запропонувати методику оцінки витрат на інноваційну діяльність підприємства з урахуванням особливостей різновидів життєвих циклів інновацій в залежності від виду об'єктів інтелектуальної власності.

Залежно від мети визначення і видів інтелектуальної власності можуть застосовуватися різноманітні методи, а також враховуватися різні фактори, які впливають на розмір витрат, пов'язаних зі створенням, придбанням об'єктів інтелектуальної власності.

Модель формування витрат на інноваційну діяльність $V_{ін. д.}$ може бути представлена наступним чином:

$$\sum_{t=1}^T B_{ін.д.} = \sum_{t=1}^T B_{ін.вл.} + \sum_{t=1}^T B_{б.} + \sum_{t=1}^T B_{реал.техн.ін.} + \sum_{t=1}^T B_{дел.р.} \quad (1)$$

де $V_{ін. д.}$ – витрати на інноваційну діяльність, грн.; $V_{ін.вл.}$ – витрати на розробку (придбання) об'єктів інтелектуальної власності, грн.; $B_{б.}$ – витрати на розробку бренду, грн.; $V_{реал.техн.ін.}$ – витрати на реалізацію технологічних інновацій, грн.; $V_{дел.р.}$ – витрати на створення ділової репутації, грн.

При визначенні затрат на інноваційну діяльність промислових підприємств необхідно враховувати можливість застосування двох варіантів впровадження (реалізації): за рахунок власних розробок підприємства; за рахунок придбаних розробок.

У першому випадку витрати на розробку об'єктів інтелектуальної власності, створених на самому підприємстві, визначається як сума витрати на здійснення науково-дослідних, конструкторських, технологічних робіт і витрат на правову охорону за формулою:

$$\sum_{t=1}^T B_{ін.д.} = \sum_{t=1}^T B_{НДДКР} + \sum_{t=1}^T B_{пр.ох.} \quad (2)$$

де $B_{НДДКР}$ – витрати на здійснення науково-дослідних, конструкторських і технологічних робіт, грн.; $B_{пр.ох.}$ – витрати на правову охорону, грн.

У другому випадку початкову вартість нематеріальних активів можливо визначити як суму фактичних витрат на придбання, за винятком податку на додану вартість і інших податків.

Важливою складовою загальних витрат на інноваційну діяльність є витрати на реалізацію технологічних інновацій $V_{реал.}$, які визначаються за формулою:

$$\sum B_{реал.} = \sum B_M + \sum B_{зп} + \sum B_A + \sum B_K + \sum B_{нт} \quad (3)$$

де B_M – матеріальні витрати на придбання матеріалів і комплектуючих виробів для виробництва продукції, витрати на придбання палива, води, енергії та інших видів витрат, необхідних для виробничо-технологічної мети; $B_{зп}$ – витрати на оплату праці основного виробничого, допоміжного і адміністративного персоналу, грн.; B_A – амортизаційні відрахування на виробниче обладнання, а також на нематеріальні

активи, грн.; V_k – витрати на комерціалізацію інновацій на ринок, грн.; $V_{пп}$ – витрати, пов'язані з патентними платежами, грн.

При визначенні витрат на інноваційну діяльність необхідно також враховувати ймовірність непередбачених витрат, які можуть виникнути безпосередньо у процесі розробки та реалізації інновацій. Емпіричні дані показують, що ця величина

складає 3 – 5 % від суми загальних витрат, пов'язаних з розробкою і правовою охороною об'єктів інтелектуальної власності [1, с.143].

Отже, можна відзначити, що проведене дослідження дало змогу з'ясувати значення інтелектуальної власності в переході до інноваційного продукту та систематизувати методи оцінки її вартості у даному процесі.

Література

1. Фомова, О. А. Аналіз ефективності інноваційної стратегії на підприємстві [Текст] / О. А. Фомова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2007. – № 6. – Том 3. – С. 140 – 144.
2. Волков, О. І. Економіка й організація інноваційної діяльності [Текст] / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.
3. Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика. – Т. 4: Оценка интеллектуальной собственности [Текст] / Под ред. А. Б. Бутник – Сиверского. – К., 1999. – 384 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» [Текст] : затверджений наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242.
5. Право інтелектуальної власності [Текст] / Під ред. Підпригори О. А., Святоцького О. Д. – 2 – ге вид., переробл. та допов. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 672 с.
6. Краснокутська, Н. В. Інноваційний менеджмент [Текст] : навч. посібник / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.
7. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності [Текст] / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К. : ВЦ «Академія», 2005. – 399 с.
8. Павленко І. А. Економіка та організація інноваційної діяльності [Текст] : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Павленко І. А., Гончарова Н. П., Швиданенко Г. О. – К: КНЕУ, 2002. – 150 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>